

Förslag till Skötselplan för naturreservatet Hanstorpaberget i Örebro kommun

Barrskog i brant östsluttning i naturreservatets västra del. Foto: Frida Jonsson

Skötselplanen utgör bilaga 1 till reservatbeslutet.

Skötselplanen är upprättad av Frida Jonsson och Rolf Wedding.

Allmän del

Naturförhållanden

Naturreservatet Hanstorpaberget är beläget i anslutning till Kilsbergen vid samhället Klockhammar, 2 mil nordväst om Örebro centrum. Naturreservatet är indelat i två områden där den västra delen ligger i anslutning till naturreservatet Ullavi klint. Den östra delen ligger i anslutning till Sveaskogs ekopark norr om naturreservatet. Denna sammanlänkning är något som eftersträvas eftersom det är betydelsefullt för att möjliggöra en spridning av arter mellan de skyddade områdena.

Västra delen av naturreservatet ligger i en kraftig ostlig sluttning ner från Kilsbergen mot Närkeslätten. Berggrunden domineras av silikatbergarter med visst inslag av kalk- och mineralrikare typer. Jordmånen är till största delen sur men i den sydöstra delen finns en kalkrik morän och dessutom ett mindre parti med sandiga avlagringar. Grönsten i berggrunden är vanligt längs Kilsbergens förkastningsbrant vilket gör att kalkpåverkan är tydlig vid förkastningens fot. Detta gör att många kalkgynnade arter har etablerats där i form av främst många marklevande svamparter t.ex. violgubbe, porslinsblå spindling och grangråticka.

Skogens trädskikt domineras av tall på höjdlägen och gran i sluttningar och i vissa partier ett påtagligt inslag av asp. En rik mossflora har påträffats på klippor och på ved, med flera rödlistade arter såsom skugglobmossa. Området har även kulturhistoriska värden i form av flertalet kulturlämningar från gruvverksamhet.

Den östra delen av naturreservatet utgörs av en brant bäckravin längs med ett meandrande vattendrag med omgivande lövskog med inslag av barrträd. I denna del finns också spår efter tidigare beteshävd. Högstubbar, lågor och döda träd finns rikligt i hela området.

Historisk markanvändning

Historiska kartor över Hanstorpaberget visar på att östra området med den branta bäckravinen har varit relativt öppen med endast enstaka glest stående träd och buskar. Den norra delen samt öster om vattendraget har troligtvis varit betesmark och/eller slåttermark. Endast en liten del i sydväst har haft en skogskontinuitet bestående av lövträd.

Den västra delen av naturreservatet Hanstorpaberget har däremot haft en kontinuitet av barrträd fram till idag, vilket framgår av både Häradskartan (1859–1934) och den ekonomiska kartan från 1950-talet.

Inom naturreservatet finns flera kulturlämningar. I sydvästra delen av reservatet finns en fornborg som delvis ingår i reservatet L1981:6505. I nordöstra delen finns flera gruvlämningar, två gruvområden (L1981:7623, L1981:7249) och ett gruvhål och i nordöstra delen finns ett hammarområde i form av en dammanläggning L1981:6432. Det finns också ett par husgrunder (L1981:8024

och L1981:7430) i västra delen av reservatet och även ett gränsmärke (L1981:7497).

Prioriterade bevarandevärden

Områdets naturvärden betingas av skogsbeståndens naturskogsartade struktur och en mångfald av sådana arter som missgynnas av skogsbruk. Strukturen i de äldre bestånden kännetecknas av intern dynamik och småskaliga störningar.

Hanstorpaberget omfattas av kalkbarrskog, barrskog med hög bonitet och lövskog i bäckravinen med mycket höga interna naturvärden, särskilt avseende svampar och flora. Området är beläget i ett riksintresseområde för naturvärden, ligger i direkt anslutning till Sveaskogs ekopark och naturreservatet Ullavi klint med samma barrskogsnaturtyper.

Hanstorpaberget är beläget i Kilsbergens skogliga värdeområde enligt regional strategi för formellt skydd av skog, vilken omfattar både barr-, bland- och lövskogar. Där återstår det idag ett begränsat antal värdekärnor av kalkbarrskog, vilka tillsammans bedöms vara mycket viktiga för bevarandet av kalkbarrskogens biologiska mångfald framför allt svampar, kärlväxter och mossor i länet.

De många signalarterna indikerar att området har varit trädbevuxet under lång tid. Förekomsten av bäckar och rörligt markvatten bidrar till hög luftfuktighet, vilket är gynnsamt för fuktighetskrävande svampar, lavar och mossor. Bland dessa kan särskilt nämnas de hotade arterna violgubbe VU (=rödlistekategori sårbar), gräddporing VU, vågticka VU, porslinsblå spindling VU, brödtaggsvamp VU och grangråticka VU. Andra naturvårdsarter i området är knärot VU, vedtrappmossa NT (=rödlistekategori nära hotad), garnlav NT, klippfrullania, grovticka NT, tallticka NT, motaggschamp NT, lapptrattmossa (regionalt intressant), grynnig blåslav och tretåig hackspett.

Den fuktiga och kalkrika miljön gör området till en bra lokal för mossor. Naturvårdsarterna stor revmossa, kruskalkmossa, platt fjädermossa och klippfrullania förekommer rikligt i området.

Någon systematisk inventering av däggdjur eller fåglar har inte gjorts i området. Spår av älg, rådjur och vildsvin förekommer rikligt. Hasselmus har rapporterats i direkt anslutning till reservatet. Den föredrar lövrika igenväxningsmarker och kan finna lämpliga miljöer i brynzonerna mot den äldre skogen. Bland skogsfåglar som rapporterats från området kan nämnas tjäder, tretåig hackspett, större hackspett och talltita.

Källor

1. Artportalen, ArtDatabanken SLU (www.artportalen.se)
2. Ekonomiska kartan 1950-tal
3. Häradskartan (1859–1934)
4. Skogsstyrelsen, Skogens pärlor, nyckelbiotop (www.skogsstyrelsen.se)

Plandel

Reservatet har indelats i 3 skötselområden:

- A. Barrskog
- B. Lövskog
- C. Friluftsliv

Skötselområde A, Barrskog (37 ha)

Skogen är belägen i en kraftig ostsluttning i Kilsbergen. Trädskiktet domineras av tall med stort inslag av gran och i partier ett påtagligt inslag av asp. Åldern på bestånden är i huvudsak hög, mellan 110 och cirka 140 år men några ungskogspartier förekommer också. Framförallt i de brantaste partierna finns en rik mossflora på klippor och på ved, med flera rödlistade arter på plats. Mest intressant är förekomsten av skugglobmossa som hittades med en liten förekomst på en lodyta. En rad rödlistade marksvampar har även noterats i området. Värt att nämna är också den trummande tretåig hackspetten.

Området har även kulturhistoriska värden i form av flertalet kulturlämningar från gruvverksamhet.

Bevarandemål

Arealen skog ska vara minst 37 hektar. Skogen ska motsvara naturtypen taiga 9070 enligt Natura 2000-definitionen. Trädskiktet har en varierad åldersstruktur med stort inslag av gamla träd, döda träd samt lågor. Störningar i form av t.ex. insektsangrepp eller brand, kan leda till att hela eller delar av skogen under perioder har en annan karaktär. Detta ses som en del av skogens naturliga utveckling.

Typiska arter för området är gräddporing, ullticka, rävticka, violgubbe, grangråticka, dofttaggvamp, motaggvamp, tallticka, vedtrappmossa och platt fjädermossa.

Skötselåtgärder

- I huvudsak inga åtgärder. Skogen utvecklas genom fri utveckling och intern dynamik.
- Vid behov friställa naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.
- Vid friställning av träd lämnas avverkade träd kvar i området för att skapa död ved.

I västra delen av reservatet (skötselområde A) finns flera äldre tallar. På detta exemplar växer den rödlistade garnlaven, NT. Foto Rolf Wedding

Skötselområde B, Lövblandskog (4 ha)

Området utgörs av en brant bäckravin längs med ett meandrande vattendrag med omgivande lövskog. Förekommande trädslag är ask, alm, ek, glasbjörk, oxel, klibbal, rönn, gråal, sälg, rönn, asp och hägg men det finns även inslag av gran och tall i vissa partier, främst i västra delen av skötselområdet. Ask och alm har minskat kraftigt de senaste åren p.g.a. askskott- och almsjukan varför död ved av dessa arter nu är riklig men det finns även gott om död ved från andra trädslag i form av högstubbar och lågor. I buskskiktet finns inslag av hasselbuketter och tibast. I markskiktet växer arter såsom blåsippa, svinrot, smörboll, kärrfibbla, brudborste, ormbär. Den fuktiga miljön och rikedomen på död ved gör att markskiktet är rikligt med mossor och det finns också gott om vedlevande svampar som t.ex. dallerskål och kantarellmussling.

Norra och västra delen av skötselområdet används idag som bete för djur och i framtiden kan det bli aktuellt att beta en större del av området. Nedanför husen på östra sidan om vattendraget hävdas en del av marken som slätteräng. Där står ett flertal grova friställda björkar och buskskiktet utgörs av enar och hassel.

Bevarandemål

Arealen lövskog ska vara minst 4 hektar. Området ska även fortsättningsvis vara lövdominerat med inslag av äldre barrträd. Lövträd i olika åldrar och grovlekar, av alla befintliga arter ska finnas utspritt i skötselområdet. Även död ved i olika nedbrytningsgrader och av olika trädarter ska finnas utspritt. Skogen ska vara variationsrik med inslag av både täta och glesa lövskogspartier. Ett antal trädindivider av främst lövträd men även tall ska växa solbelysta och med låg konkurrens av andra träd och därmed bli grova och utveckla stora kronor och grenverk. Vattendraget ska meandra och ges möjlighet att svämma över vid högflöden. Vandringshinder ska inte förekomma.

Delar eller hela området betas av djur vilket gynnar svampflora men även örter då djurens tramp barlägger mark där sporer från svamparna samt fröer från hävdgynnade örter kan etablera sig.

Typiska arter för området är ask NT, hassel, ormröt, blåsippan, strutbräken, skärmstarr, platt spretmossa NT, skogshakmossa, kantarellmussling och grynnig filtlav NT.

Skötselåtgärder

- I huvudsak fri utveckling med intern dynamik.
- Vid behov friställa naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.
- Vid behov gynna lövinslaget längs ytterkanterna på skötselområdet genom att gallra, röja eller ringbarka konkurrerande barrträd (främst gran).
- Vid plockhuggning eller friställning av träd lämnas avverkade träd kvar i området för att skapa död ved.
- Skogsbete kan tillämpas om medel och möjlighet ges.
- Manuell slätter och röjning inom markerat område på beslutskartan får utföras.

Bäckravinen i östra delen av naturreservatet. Foto: Rolf Wedding

Skötselområde C, Friluftsliv

Vid västra delen av naturreservatet samordnas parkering och informationstavla med naturreservatet Ullavi klint.

Östra delen av naturreservatet vid den branta bäckravinen norra del ska en informationstavla sättas upp enligt skötselplanekartan.

Bevarandemål

Naturreseptatet ska ge allmänheten goda möjligheter att uppleva naturreseptatets naturvärden. Besökare ska kunna orientera sig och hämta kunskap om reseptatet genom aktuell informationstavla.

Skötselåtgärder

- Informationstavlur med karta ska sättas upp enligt skötselplanekarta på två platser.
- Tillsyn och underhåll av informationstavla och parkeringsplats.
- På längre sikt kan en vandringsled iordningställas längs befintliga stigar och vägar i naturreseptatet.

Övrigt

Förvaltning

Reservatsförvaltare är Länsstyrelsen i Örebro län.

Reservatsgränsmarkeringar

Reservatsgränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Uppföljningen av bevarandemål och syfte sker inom ramarna för Länsstyrelsens arbete med uppföljning av skyddad natur. Länsstyrelsen har för avsikt att framöver ta fram dokumentet *Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län*.

Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker. Om mera kostnadskrävande restaureringsåtgärder genomförs i reseptatet (över 200 000 SEK) ska dessa följas upp inom länens obligatoriska uppföljning. Ytorna där åtgärderna genomförts ska följas upp separat så att åtgärdens effekter kan mätas.

Uppföljning av friluftsliv

Uppföljningen av friluftsliv kommer att ske enligt *Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län*.